

**BASIC VALUES
EMBODIED IN INDIAN
CULTURE AND THEIR
RELEVANCE TO THE
CONTEMPORARY
SOCIETY**

Editors :

Dr. Pankoj Kanti Sarkar

Dr. Arpita Tripathy

**BASIC VALUES EMBODIED IN INDIAN CULTURE AND
THEIR RELEVANCE TO THE CONTEMPORARY SOCIETY.**

Proceedings of the ICPR sponsored Periodical Lecture and International Seminar, Organised by the Department of Sanskrit & Department of Philosophy, Dated-16th -17th February 2023.

Editor: Dr. Pankoj Kanti Sarkar

✓ **ISBN: 978-93-92072-58-1**

✓ **Edition - 2023**

Price: Rs. 590.00

Publication of:-

Principal

Debra Thana Sahid Khudiram

Smriti Mahavidyalaya

Chakshyampur, Debra,

Paschim Medinipur

Pin-721124(W.B.)

The Banaras Mercantile Co.

Publishers—Booksellers

125, Mahatma Gandhi Road

Kolkata-700007

M:9433612507

banarasmercantileco@gmail.com

Disclaimer: The views expressed in the papers are solely those of the authors and do not necessarily reflect the views of the editors or their affiliated institution and publishers.

List of Contributors

- ❖ Dr. Arpita Tripathy Assistant Professor, Department of Sanskrit, Debra Thana Sahid Kshudiram Smriti Mahavidyalaya, Debra, Paschim Medinipur, W.B.
- ❖ Koyel Ghosh, Assistant Professor, Department of Philosophy, Debra Thana Sahid Kshudiram Smriti Mahavidyalaya, Debra, Paschim Medinipur, W.B.
- ❖ Dr. Gobinda Das, Assistant Professor, Department of Sanskrit, Debra Thana Sahid Kshudiram Smriti Mahavidyalaya, Debra, Paschim Medinipur, W.B.
- ❖ Dr. Pinki Das, Assistant Professor, Department of Philosophy, Sabang Sajanikanta Mahavidyalaya, Lutunia, Paschim Medinipur, W.B.
- ❖ Dr. Pratim Bhattacharya, Assistant Professor, Department of Sanskrit, Sukumar Sengupta Mahavidyalaya, Keshpur, Paschim Medinipur, W.B.
- ❖ Dr. Krishna Paswan, Assistant Professor, Department of Philosophy, Siliguri College, W.B.
- ❖ Anima Roy, Assistant Professor, Department of Philosophy, Rammohan College, Kolkata, W.B.
- ❖ Dipannita Datta, Assistant Professor, Department of Philosophy, Sadhan Chandra Mahavidyalaya, South 24 Parganas, W.B.
- ❖ Nabarupa Dutta, Assistant Professor, Department of Geography, Panchokot Mahavidyalaya, W.B.

- ❖ Ankita Paul, PhD. Scholar, Department of Philosophy, University of North Bengal, Raja Rammohanpur, Darjeeling, W.B.
- ❖ Tuhin Singha, Assistant Professor, Assistant Professor in Teachers', Training Department (B.Ed.), Panskura Banamali College (Autonomous), Purba Medinipur, W.B.
- ❖ Najmun Khatun, Senior Research Fellow in Maulana Azad National Fellowship, Department of Philosophy, University of North Bengal, Raja Rammohanpur, Darjeeling, W.B.
- ❖ Beauty Ray Sarkar, M. Phil. Scholar, Department of Sanskrit, Gauhati University, Guwahati, Assam
- ❖ Avijit Pandit, Assistant Professor, Department of Sanskrit, Belda College, Paschim Medinipur, W.B.
- ❖ Chandal Mahanti, Research Scholar, Central Sanskrit University, New Delhi.
- ❖ Dr. Chandan Mandal, Assistant Professor, Department of Sanskrit, Garbeta College, Garbeta, Paschim Medinipur, W.B.
- ❖ Dr. Laxmikanta Sarangi, Assistant Professor, Department of Sanskrit, Yogoda Satsanga Palpara Mahavidyalaya, Palpara, Purba Medinipur, W.B.
- ❖ Dr. Shyamal Goswami, State Aided College Teacher, Garbeta College, Garbeta, Paschim Medinipur, W.B.
- ❖ Gagan Chandra Dey, Associate Professor, Department of Sanskrit, Sabang Sajanikanta Mahavidyalaya, Lutunia, Paschim Medinipur, W.B.

18. "The Poetry of Earth is Never Dead": Environmental Awareness and Quest for Deep Spiritual Ecology in the Select Poems of Mamang Dai
Rik Sarkar 178-186
19. The *Devadasi* System in India
Ankita Paul 187-195
20. Importance of Ethical Issues in E-learning
Tuhin Singha 196-207
21. The Concept of Marriage in Islam: A Critical Study
Najmun Khatun 208-217
22. The *Suśrutasaṃhitā*: It's Present-Day Relevance
Beauty Ray Sarkar 218-234
23. संस्कृतसाहित्ये धर्मस्य नीतेश्च वास्तविकस्वरूपम्
अभिजित्-पण्डितः 235-245
24. शाकुन्तले व्यवहारविचारः
चन्दन महान्ती 246-253
25. युधिष्ठिरविजयमहाकाव्ये समाजजीवनस्य शैक्षिकमूल्यम्
ड. चन्दनमण्डलः 254-261
26. शाकुन्तले भारतीयराजतन्त्रस्य मूल्यबोधः
डॉ. लक्ष्मीकान्तषडङ्गी 262-270
27. भारतीयसंस्कृतौ उपनिषदसिद्धान्तः वर्तमानकाले च तस्य प्रासंगिकता
डॉ. श्यामल गोस्वामी 271-287

युधिष्ठिरविजयमहाकाव्ये समाजजीवनस्य शैक्षिकमूल्यम्

ड. चन्दनमण्डलः

'समाजः' इति शब्दः "सम्" उपसर्गः 'अज्' शब्दप्रयोगेन व्युत्पद्यते। मानवजातिः समाजस्य समग्रविकासाय स्थापितास्ति तथा च जीवनस्य नियमनार्थं महत्त्वपूर्णानि नियमानि निर्मितानि। महाकविवासुदेवः स्वकीय युधिष्ठिरविजयमहाकाव्ये काव्यस्य रचनायाः उद्देश्यानि पूरयित्वा समाजं बहुतथ्यानि प्रदर्शयित्वा तथा साहित्यं समाजस्य सचेतनता साधिता। यः कुकर्माणि हृदात्कर्तुम् प्रयत्नशीलमासीत्। अतः साहित्यं राष्ट्रस्य सामाजिकजीवनस्य एकः व्यापकः घटकः इति वक्तुं शक्यते। जनाः सामाजिकपशवः सन्ति तर्हि समाजः किम्? मीमांसकानां मानवसमूहं सम्भवयात्रा इति वक्तुं शक्यते। महाकविवासुदेवस्य समयकालीन समाजे विभिन्नजातिः विभाजिताः। मनुष्याः स्वस्य अस्तित्वं स्थापयितुं दृढनिश्चयाः आसन्। योग्यता आधारिता जातिः परम्परानुसारं मूलजातिः स्थिता। ब्राह्मणात् ज्ञानापेक्षया वैश्यशूद्रोः कर्मकुशलता दृश्यते। वैश्यानां केवलं व्यापारे एव रुचिः आसीत्, तुलकोटिशब्दस्य प्रयोगेण एषा भावना सूचिता, शूद्राणां कर्तव्यं सेवामेव आसीत्, परन्तु शूद्रजातिः अपि अस्मिन् समये चर्मकार्यं कर्तुं आरब्धा। युधिष्ठिरविजयमहाकाव्ये ब्राह्मणः, क्षत्रियः, वैश्यः स्वकीय कर्तव्ये तत्परासीत्, इतः स्पष्टं भवति तस्मिन् समये जातिः व्यवस्था प्रचलितासीत्।

आश्रम व्यवस्था -

मानवजीवने आश्रमस्य विशेषमहत्त्वं वर्तते, मानव जीवनमेव परं साध्यं मोक्षः भवति, महाकविवासुदेवः युधिष्ठिरविजयमहाकाव्ये वर्णितः यथा राजापाण्डुः स्वगृहे नियमरीते पालनं करोति। दृश्यते यथा -

अपि च सुतापे तेन स्थित सदा पाण्डुना सुतापेतेन।

विफलेहा नाम नृणां जातिमकृत्वा पितामहानामनृणाम्।